

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ¹

© 2019 ПУГАЧЕВСЬКА К. С., РУПЧЕВА А. О.

УДК 339.372
JEL: F13; F43; F52

Пугачевська К. С., Рупчева А. О. Перспективи розвитку експорту України за умов євроінтеграції

Мета дослідження полягає в оцінці ключових тенденцій експорту України в умовах євроінтеграції. Проаналізовано показники зовнішньої торгівлі України та країн ЄС. Оцінено товарну та географічну структуру вітчизняного експорту. Проаналізовано рівень використання тарифних квот на експорт до ЄС. Ідентифіковано основні проблеми при виході вітчизняних підприємств на європейські ринки. Обґрунтовано, що оскільки митні тарифи між Україною та ЄС будуть скасовані майже повністю, нетарифні бар'єри у подальшому залишатимуться ключовою перешкодою для розвитку торгівлі. Отже, вітчизняне законодавство потребує гармонізації з європейським, що може бути досягнуто через транспонування стандартів ЄС, скасування застарілих радянських норм, зміцнення інституціонального потенціалу та ін. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є проблематика пошуку резервів зростання експортної орієнтованості окремих видів економічної діяльності, у тому числі за рахунок просування вітчизняного експорту на європейських ринках.

Ключові слова: експорт, експортна орієнтованість, експорт-промоушн, імпортна залежність, конкурентоспроможність підприємства.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-5-29-37>

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 17.

Пугачевська Катерина Сергіївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0473-3119>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-2288-2016>

Рупчева Анастасія Олександрівна – студент, факультет міжнародної торгівлі та права, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

УДК 339.372
JEL: F13; F43; F52

UDC 339.372
JEL: F13; F43; F52

Пугачевская Е. С., Рупчева А. А. Перспективы развития экспорта Украины в условиях евроинтеграции

Цель исследования заключается в оценке ключевых тенденций экспорта Украины в условиях евроинтеграции. Проанализированы показатели внешней торговли Украины и стран ЕС. Оценена товарная и географическая структура отечественного экспорта. Проанализирован уровень использования тарифных квот на экспорт в ЕС. Идентифицированы основные проблемы при выходе отечественных предприятий на европейские рынки. Обосновано, что поскольку таможенные тарифы между Украиной и ЕС будут отменены почти полностью, нетарифные барьеры в дальнейшем будут оставаться ключевым препятствием для развития торговли. Следовательно, отечественное законодательство требует гармонизации с европейским, что может быть достигнуто при транспонировании стандартов ЕС, отмене устаревших советских норм, укреплении институционального потенциала и др. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является проблематика поиска резервов роста экспортной ориентированности отдельных видов экономической деятельности, в том числе за счет продвижения отечественного экспорта на европейских рынках.

Ключевые слова: экспорт, экспортная ориентированность, экспорт-промоушн, импортная зависимость, конкурентоспособность предприятия.

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Библ.:** 17.

Пугачевская Екатерина Сергеевна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры международных экономических отношений, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Кіото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

Pugachevska K. S., Rupcheva A. O. Prospects for the Development of Ukraine's Exports in the Context of European Integration

The aim of the study is to assess the key trends in the export of Ukraine in the context of European integration. Indicators of foreign trade of Ukraine and EU countries are analyzed. The commodity and geographical structure of domestic exports is estimated. The level of use of tariff quotas for export to the EU is analyzed. The main problems domestic enterprises face when entering the European markets are identified. It is substantiated that, since customs tariffs between Ukraine and the EU will be almost completely abolished, non-tariff barriers will continue to be a key obstacle to the development of trade. Consequently, domestic legislation should be harmonized with European regulations, which can be achieved by transposing EU standards, abolishing obsolete Soviet norms, strengthening institutional capacity, etc. Prospects for further research in this direction are problems of searching for reserves of export-oriented growth of certain economic activities, including by promoting domestic export on European markets.

Keywords: export, export-oriented, export-promotion, import dependence, enterprise competitiveness.

Fig.: 2. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 17.

Pugachevska Kateryna S. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of International Economic Relations, Kyiv National University of Trade and Economy (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: kpugachevska@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0473-3119>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-2288-2016>

Rupcheva Anastasiia O. – Student, Faculty of International Trade and Law, Kyiv National University of Trade and Economy (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

¹ Роботу виконано в межах НДР «Експорт-промоушн України в умовах дестабілізації глобальних торговельних регуляторів» (номер державної реєстрації 0117U007173)

Економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС охоплює ключові сфери економіки й у випадку успішної реалізації дозволить наблизити вітчизняну економічну систему до європейської. Ключовою особливістю ЗВТ Україна-ЄС виступає комплексна програма адаптації секторальних законодавчих і нормативних актів України до відповідних правил і вимог ЄС, що спрямовано на усунення нетарифних (технічних) бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС, а отже, у подальшому сприятиме розширенню доступу вітчизняних експортоорієнтованих підприємств на внутрішній ринок ЄС. Таким чином, основними інструментами модернізації торговельних відносин у рамках ПВЗВТ стали гармонізація стандартів України та ЄС у ключових галузях шляхом поступового скасування митних тарифів, надання безмитного доступу в рамках тарифних квот, а також гармонізації національних норм, законів і стандартів, що діють у пов'язаних з торгівлею секторах. Особливе місце в торгівлі з ЄС займає агропродовольча продукція, яка характеризується найбільшими перевагами та можливостями доступу до ринку країн ЄС у формі зменшення увізних мит або ж їх повного скасування.

Динаміка та структура експорту в контексті впливу на зростання економік відкритого типу та в умовах зовнішньоторговельної регіоналізації є предметом дослідження в працях багатьох учених, зокрема І. Бураковського, В. Гейця, В. Мовчан, В. Сіденка, М. Скрипниченко, А. Шинкарук та ін. Однак потребує подальшого дослідження проблематика можливостей нарощення експортного потенціалу України на ринках ЄС.

Мета дослідження полягає в оцінці ключових тенденцій експорту України в умовах євроінтеграції. Досягнення вищезазначеної мети здійснюється через: аналіз показників зовнішньої торгівлі України та країн ЄС; оцінку товарної і географічної структури вітчизняного експорту; визначення рівня використання тарифних квот на експорт до ЄС; ідентифікацію основних проблем при виході вітчизняних підприємств на європейські ринки; обґрунтування пріоритетів просування вітчизняної експортної продукції.

Внутрішній ринок Європейського Союзу є економічним простором Європейського Союзу без внутрішніх кордонів, на якому забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталів, що закріплено у ч. 2 ст. 26 Договору про функціонування Європейського Союзу. Починаючи з 1 січня 2016 р. умови торгівлі між Україною та ЄС регламентуються положеннями розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціації між Україною та ЄС [1]. Товарами, що є предметом регулювання внутрішньої торговельної політики ЄС виступають товари, що походять з держав-членів, а також товари, що надходять з третіх країн і перебу-

вають у вільному обігу в державах-членах. Вільний рух товарів як основа Спільного ринку ґрунтується на основоположних принципах забезпечення вільного руху товарів у межах внутрішнього ринку ЄС, а саме [2; 3]:

- ★ заборона кількісних обмежень та еквівалентних їм дій щодо імпорту та експорту товарів;
- ★ взаємне визнання контролю якості та стандартів;
- ★ усунення митних бар'єрів;
- ★ усунення протекціонізму та дискримінаційного внутрішнього оподаткування;
- ★ принцип асиміляції товарів з третіх країн.

За даними Державної служби статистики України, протягом 2018 року Європейський Союз залишався ключовим торговельним партнером України з питомою вагою торгівлі товарами та послугами 41,1 % від загального обсягу торгівлі України [4]. Розглянувши обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС (табл. 1), слід зазначити, що станом на 2018 рік експорт товарів склав 20 158,5 млн дол. США (зростання на 15 % порівняно з 2014 р.), а імпорт – 23 182,8 млн дол. США. (зростання на 11,5 % порівняно з 2014 р.). З початком дії зони вільної торгівлі (2016 р.) спостерігається стабільне збільшення зовнішньоторговельного обороту товарів з ЄС на 41 % (з 30637,1 млн дол. США у 2016 році до 43341,3 млн дол. США у 2018 році), експорту – на 49 % (з 13496,3 млн дол. США у 2016 році до 20158,5 млн дол. США у 2018 році) та імпорту – на 35 % (з 17140,8 млн дол. США у 2016 році до 23182,8 млн дол. США у 2018 році), проте продовжує зберігатись негативне сальдо.

Основними товарами, що експортувалися до ЄС у 2018 році стали: чорні метали (18,4 % у експорті до ЄС); електричні машини і устаткування (11,8 %); зернові культури (11,0 %); руди, шлаки та зола (9,0 %); насіння та плоди олійних рослин (5,8 %); жири та олії тваринного або рослинного походження (5,7 %); деревина і вироби з деревини (5,2 %) [4].

Структура експорту до ЄС (табл. 2) змістилась у напрямку зростання обсягів машин, транспортних засобів та устаткування (15,0 % у 2018 р.), продовольчих товарів і сільськогосподарської сировини (30,4 %), також деревини та целюлозно-паперових виробів (5,7 %). У цілому український експорт характеризується порівняно меншою часткою промислової продукції високого рівня переробки та вищою часткою металургійної продукції (22,0 %).

У імпорті з ЄС до України у 2018 р. домінують такі товарні категорії: котли, машини, апарати і механічні пристрої (13,9 % у імпорті з ЄС); енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки (13,7 %); наземні транспортні засоби (9,6 %); електричні машини й устаткуван-

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з країнами ЄС протягом 2014–2018 рр.

Показник	Абсолютні обсяги, млн дол. США				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Експорт до ЄС	17002,9	13015,2	13496,3	17533,4	20158,5
Імпорт з ЄС	21069,1	15330,2	17140,8	20799,4	23182,8
Сальдо з ЄС	-4066,2	-2314,9	-3644,6	-3266	-3024,3
Темпи зростання, %					
Показник	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	
Експорт до ЄС	76,5	103,7	129,9	115,0	
Імпорт з ЄС	72,8	111,8	121,3	111,5	
Сальдо з ЄС	56,9	157,4	89,6	92,6	

Джерело: розраховано авторами на основі [4].

Таблиця 2

Товарна структура експорту товарів України до ЄС, %

Найменування товарів	2007 р.	2010 р.	2012 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2018 р.
Продовольчі товари і сільськогосподарська сировина	12,0	14,9	28,8	28,0	31,1	30,5	30,4
Мінеральні продукти	17,0	18,7	17,1	16,2	11,4	10,8	13,4
Продукція хімічної промисловості та пов'язаних з нею галузей	9,6	5,9	5,5	4,5	3,9	3,4	3,8
Шкіряна сировина, хутро і вироби з них	2,7	1,2	0,7	0,8	0,8	0,9	0,8
Деревина і целюлозно-паперові вироби	4,8	4,5	3,7	4,7	6,0	6,5	5,7
Текстиль, текстильні вироби, взуття	6,4	5,4	3,9	4,4	4,8	5,2	4,4
Недорогоцінні метали і вироби з них	33,0	33,2	23,6	26,0	23,5	22,9	22,0
Машини, транспортні засоби і устаткування	12,0	13,9	14,7	12,9	15,0	15,6	15,0
Інші товари	2,5	2,4	2,1	2,5	3,5	4,3	4,5

Джерело: побудовано авторами за даними [4].

ня (8,2 %); фармацевтична продукція (6,1 %); полімерні матеріали, пластмаси (6,0 %).

Ключовою довгостроковою тенденцією розвитку українського експорту є зменшення частки країн СНД починаючи з 2011 р. (з 38,27 % у 2012 р. до 15,99 % у 2017 р.) та одночасне зростання частки країн ЄС, Азії і Африки.

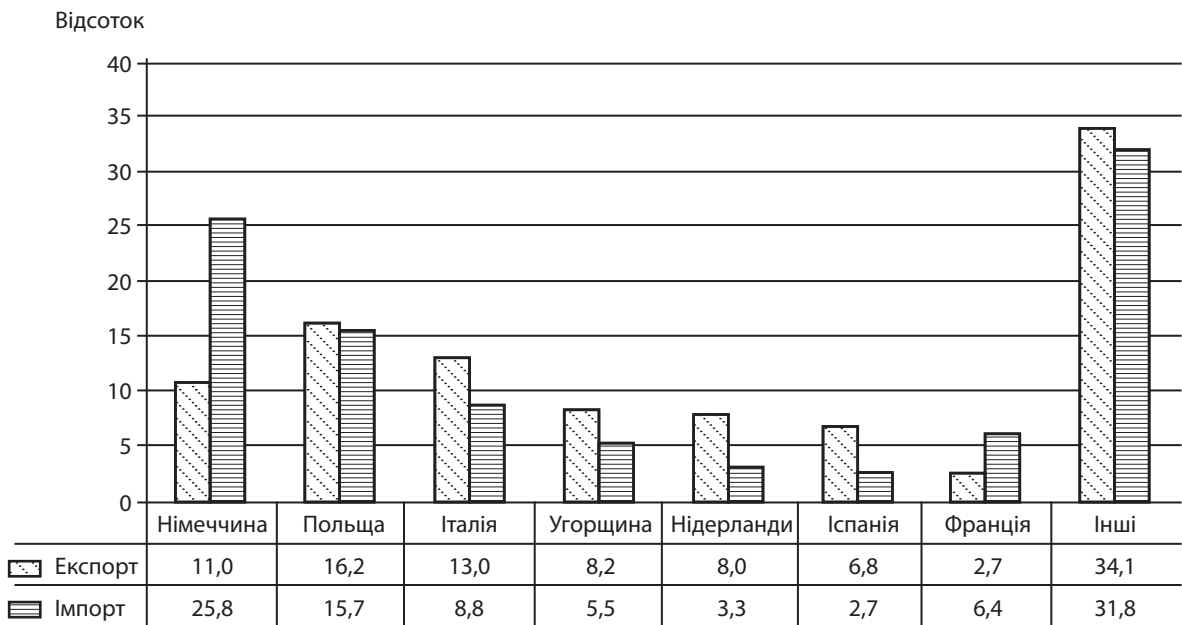
Головними імпортерами української продукції серед країн ЄС протягом 2018 р. були Польща (16,2 %), Італія (13 %), Німеччина (11 %), Угорщина (8,2%), Нідерланди (8 %), Іспанія (6,8 %), Франція (2,7 %) та інші (34,1 %) (рис. 1)

У експорті з ЄС до України переважали такі країни як Німеччина (25,8 %), Польща (15,7 %), Італія (8,8 %), Франція (6,4 %), Угорщина (5,5 %), Нідерланди (3,3 %), Іспанія (2,7 %) та інші (31,8 %).

Щоб скористатися преференціями в рамках вільної торгівлі між Україною та ЄС, товар повинен походити з України або з ЄС й відповідати правилам походження, визначеним у Протоколі I Угоди про асоціацію [5]. Відповідно до ст. 22 зазначеного вище документа ключовим документом, що підтверджує преференційний характер

походження товару в рамках ПВЗВТ, є сертифікат з перевезення товару EUR.1, а для товарів, вартість яких не перевищує 6 000 євро – декларація інвойс. У рамках ПВЗВТ впровадження тарифних квот означає, що окремі товари будуть постачатись у певних обсягах за нульовою ставкою. Однак імпорт зазначених товарів понад обсяг тарифної квоти підлягатиме вимогам загального режиму імпорту (інакше кажучи, оподатковуватиметься за умовами, які діяли до запровадження вільної торгівлі з ЄС). Слід зазначити, що встановлення безмитних тарифних квот ЄС передбачено для 36 товарних позицій. У випадку, якщо основна тарифна квота вичерпана для певних товарних позицій, що підпадають під цю тарифну квоту, встановлено додаткові обсяги. Згідно з законодавством ЄС адміністрування (розподіл) тарифних квот здійснюється за двома принципами [6]:

- ✦ «перший прийшов – перший обслуговується» (адміністрування здійснює Генеральний директорат з питань оподаткування Єврокомісії)
- ✦ через систему імпорتنих ліцензій (адміністрування здійснює Генеральний директорат ЄК, відповідальний за сільське господарство і розвиток сільських районів).

Рис. 1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС у 2018 році, у % до загального обсягу

Джерело: побудовано авторами на основі [4].

У табл. 3 наведено інформацію щодо адміністрування тарифних квот відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Підтвердженням того, що Угода про ЗВТ між Україною та ЄС є результативною, свідчить збільшення обсягів вітчизняного експорту товарів сільського господарства та харчової промисловості на ринки країн ЄС. Станом на вересень 2018 року укра-

їнські експортери на 100 % заповнили тарифні квоти на український мед, солод і пшеничну клейковину, оброблені томати, виноградний та яблучний сік, пшеницю, кукурудзу, вершкове масло. Протягом 2014–2017 рр. вітчизняні експортери повністю використовували тарифні квоти на мед, ячмінну крупу та борошно, оброблені томати, виноградний та яблучний сік, пшеницю м'яку, пшеничне борошно та гранули, кукурудзу, кукурудзяне борошно та гранули (табл. 4).

Таблиця 3

Адміністрування тарифних квот відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Продукція	Кількість тонн/рік, виражених у чистій вазі
1	2
<i>Сукупна кількість тарифних квот для імпорту в ЄС</i>	
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці	16 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 20 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Сухе молоко	1 500 тонн/рік, виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 5 000 тонн/рік виражених у чистій вазі
Вершкове масло та молочні пасти	1 500 тонн/рік виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 3 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Яйця та альбуміни	1 500 тонн/рік, виражених у яйцях в шкарлупі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 3 000 тонн/рік, виражених у яйцях в шкарлупі
Мед	5 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 6 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Часник	500 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Цукор	20 070 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Цукрові сиропи	2 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі
Пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули	950 000 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 1 000 000 тонн/рік
Ячмінь, ячмінне борошно та гранули	250 000 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 350 000 тонн/рік

1	2
Овес	4 000 тонн/рік
Кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули	400 000 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 650 000 тонн/рік
Ячмінна крупа та борошно; зерно зернових злаків, оброблене іншими способами	6 300 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 7 800 тонн/рік
Гриби	500 тонн/рік, виражених у чистій вазі + 500 тонн/рік, виражених у чистій вазі (для коду КН 0711.51.(00))
Оброблені помідори	10 000 тонн/рік виражених у чистій вазі
Виноградний та яблучний соки	10 000 тонн/рік виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 20 000 тонн/рік виражених у чистій вазі
<i>Сукупна кількість тарифних квот для імпорту в Україну</i>	
М'ясо свинини	10 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі + 10 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі (для кодів УКТЗЕД 0203.11.(10) 0203.12.(19) 0203.19.(11-15-59) 0203.21.(10) 0203.22.(19) 0203.29.(11-15-59))
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці	8 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі з можливістю поступового збільшення протягом 5 років до 10 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі + 10 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі (для коду УКТЗЕД 0207.12.(10-90))
Цукор	30 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі з поступовим збільшенням протягом 5 років до 40 000 тонн/рік, виражених у чистій вазі

Джерело: побудовано авторами на основі [7].

Таблиця 4

Використання тарифних квот протягом 2014–2017 рр., у % до загального обсягу [8]

Продукція	Використання, %			
	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5
Мед	100	100	100	100
Овес	1,6	100	100	45,9
Цукор	2,6	98,9	100	100
Ячмінна крупа та борошно	100	100	100	100
Солод та пшенична клейковина	28,4	72,9	100	97,7
Оброблені помідори	100	100	100	100
Виноградний та яблучний сік	100	100	100	100
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці	77,3	100	100	100
Пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули	100	100	100	100
Кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули	100	100	100	100
Ячмінь, ячмінне борошно та гранули	9,1	77,7	99,61	100
Інші цукрові продукти	3,5	6,1	43,39	76
Вершкове масло та молочні пасти	**	**	46	100
Сухе молоко	**	**	35,76	34,5
Висівки, відходи та залишки	11,5	22,7	30	30,9
Оброблена продукція з молочних вершків	0	0	24,44	2,7
Яйця та альбуміни	**	5	15,46	36,6
Крохмаль	7,3	9,6	15,14	99
Оброблена продукція з цукру	10,5	16	13,46	14,7
Часник	7,1	8,8	9,84	33,2
Етанол	0	4,5	6,75	7,5

1	2	3	4	5
Оброблена продукція із зернових	0	0	2,74	27,3
Цукрова кукурудза	0,01	0,4	0,24	0,8
Гриби	0	0	0,07	0

**доступ на ринок ЄС був відсутній

Будь-які продукти харчування, що ввозяться на митну територію Європейського Союзу, повинні відповідати санітарним вимогам ЄС щодо захисту здоров'я людей. Відповідальність за дотримання вимог законодавства в першу чергу покладається на європейського імпортера, який через це досить часто вимагає від українського експортера додаткової адаптації продукції для виконання нормативів ЄС. Правила ЄС з офіційного контролю у сфері СЗ передбачені Регламентом ЄП та Ради ЄС № 882/2004 від 29.04.2004 р. (контроль за дотриманням законодавства у сферах продуктів харчування, кормів, здоров'я та благополуччя тварин) та Регламентом ЄП та Ради ЄС № 854/2004 від 29.04.2004 р. (спеціальні правила організації контролю щодо продуктів тваринного походження призначених для споживання людиною).

Продукти харчування, які імпортуються на територію ЄС, мають відповідати таким умовам:

- ✦ загальні принципи та вимоги харчового законодавства (Регламент ЄП та Ради ЄС № 178/2002);
- ✦ загальні правила гігієни харчових продуктів та специфічні вимоги до гігієни харчових продуктів тваринного походження;
- ✦ правила щодо мікробіологічних критеріїв харчових продуктів; правила щодо залишків пестицидів, ветеринарних препаратів і забруднюючих речовин у продуктах харчування;
- ✦ спеціальні правила щодо генетично-модифікованих харчових продуктів та кормів, біобіolkів і нових продуктів;
- ✦ спеціальні правила щодо окремих груп продовольчих товарів (мінеральних вод, какао, швидкозаморожених харчових продуктів) і продуктів харчування, спрямованих на конкретні групи населення (продукти для немовлят і дітей);
- ✦ конкретні маркетингові вимоги та вимоги щодо маркування, вимоги щодо вихідних матеріалів, складових кормів і кормів, призначених для конкретних поживних цілей;
- ✦ загальні правила щодо матеріалів, призначених для контакту з харчовими продуктами.

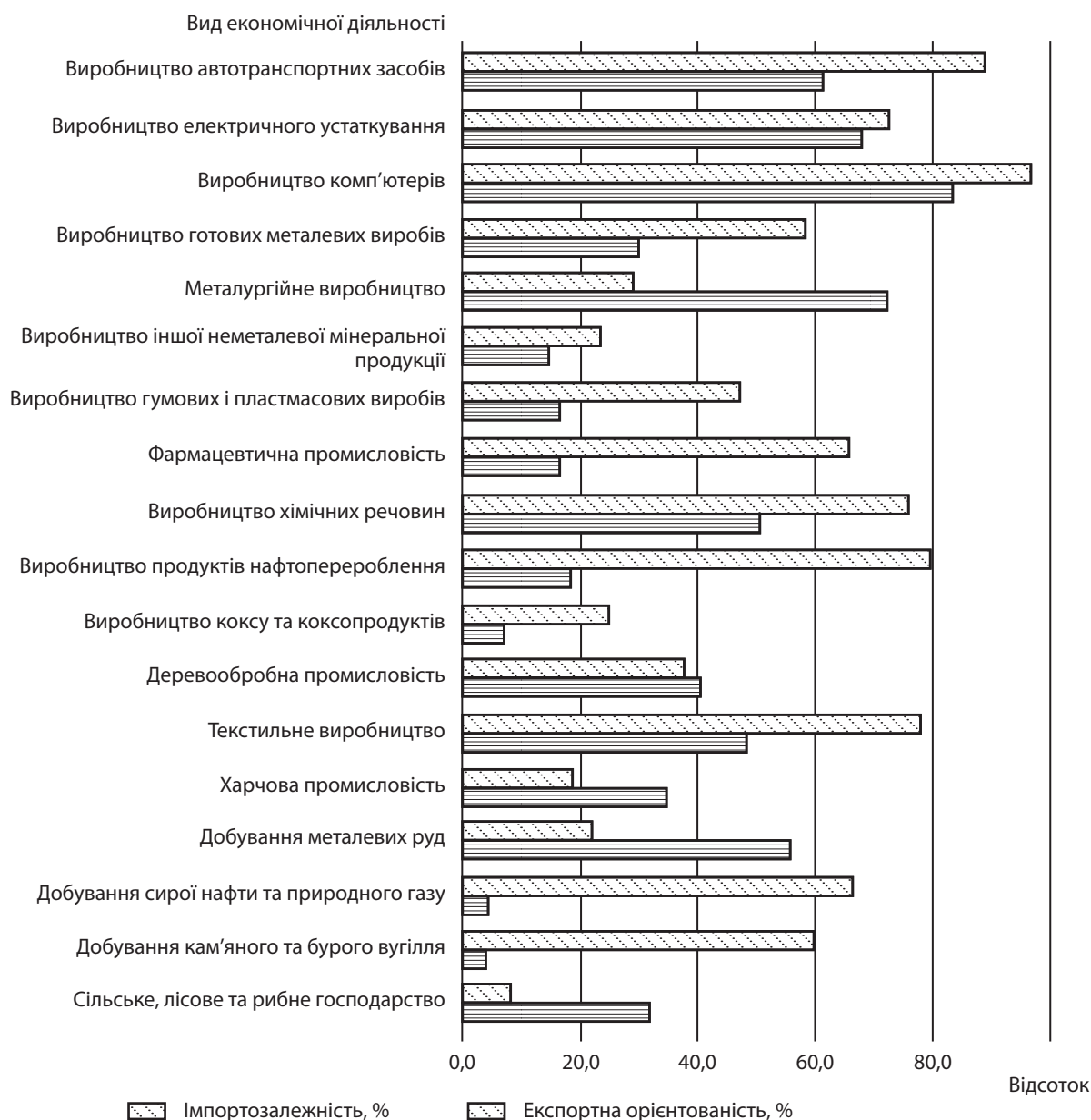
Значною перевагою для українського виробника під час експорту продовольчих товарів на ринок в ЄС стане отримання ним акредитації уповноваженого експортера – так званого «єврономер». Така акредитація дає можливість в подальшому експортувати товари до ЄС на умовах, аналогічних продукції, що продається європейським виробником. З позиції комерційної мережі, єврономер – це, перш за все, можливість максимально ефективно налагодити логістику постачання,

скоротивши час на доставку товару. Крім того, завдяки єврономеру за базами даних ЄС можна відслідковувати переміщення та історію перевірок на безпеку кожної партії продуктів, що продаються в будь-якій країні ЄС. Отже, співпраця з власниками єврономерів надає змогу нівелювати ризик співпраці з ненадійними постачальниками, які не в змозі гарантувати стабільну і високу якість своєї продукції. З іншого боку, процедура отримання євромера є достатньо витратною й тривалою з огляду на адаптацію до європейських стандартів безпеки кожного етапу виробничого ланцюга, починаючи з постачальників сировини. З найбільшими труднощами в отриманні єврономерів нині стикаються українські виробники м'яса, риби та виробів з них. Водночас саме ця українська продукція має найбільший потенціал для реалізації в ЄС за умови дотримання вимог контролю безпеки [9; 10].

З метою підвищення рівня якості і безпеки харчових продуктів в Україні на підприємствах харчової промисловості планується впровадження НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point) – системи оцінки небезпечності і критичної контрольної точки, яка є спеціалізованою системою забезпечення безпеки продуктів харчування на етапі їх виробництва [11].

Україна, зайнявши провідні позиції на ринках сільськогосподарських товарів, руд та металів (так званих «біржових» товарів, які характеризуються волатильністю цін), значною мірою піддається негативному впливу коливань кон'юнктури на світовому ринку та змінам у торговельній політиці [12]. Однак варто зазначити тенденцію зростання у 2017 р. експорту товарів із високим рівнем переробки, які постачаються промисловим споживачам у ЄС, що робить українських експортерів частиною європейських виробничих ланцюжків. Так, зокрема, постачається електричне устаткування для автомобільної промисловості, вартість якої у 2017 р. складала 1,2 млрд дол. США., що на 28 % більше, ніж у 2013 р. За інформацією моніторингової групи «Підприємства України» з 2015 р. в Україні відкрились 9 нових заводів цього профілю з загальною кількістю понад 15 тисяч робочих місць [13; 14].

Аналіз експортної орієнтованості економіки на основі таблиць «витрати – випуск» свідчить, що в середньому близько 22,69 % вироблених в Україні товарів і послуг спрямовується на експорт (рис. 2). Найбільш експортоорієнтованими залишаються металургійне виробництво, виробництво електричного устаткування, виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, добування металевих руд, хімічна промисловість, текстильне виробництво.

Рис. 2. Імпортозалежність та експортна орієнтованість окремих видів економічної діяльності у 2016 р.

Джерело: розраховано авторами на основі [4].

Найнижчим рівнем експортної орієнтованості характеризується виробництво фармацевтичних продуктів, виробництво коксу та коксопродуктів, добування сирової нафти та природного газу.

Крім того, для виробництва експортної продукції Україна потребує значних обсягів товарів для проміжного споживання. Так, у 2016 р. майже 61,68 % товарів для проміжного споживання постачалась на ринок з інших країн, що на фоні низького рівня вертикальної спеціалізації та фрагментації виробництва вказує на нерозвиненість та незалученість промисловості України до міжнародних інтегрованих структур. Водночас для розвитку експортного виробництва доцільним є полегшення доступу до товарів проміжного споживання через усунення чи зниження імпорتنних тарифів, створення системи відшкодування імпортного мита тощо.

Нині спроможність вітчизняних виробників утримувати свої позиції на світових ринках, диверсифікувати експорт у товарному і географічному вимірах визначається якістю національного підприємницького клімату в цілому та системи логістики зокрема. Прискорена модернізація національної економіки, інтеграція національних виробників у глобальні ланцюги вартості потребує надійного та ефективного функціонування каналів імпорту товарів проміжного споживання. Покращення ділового клімату повинно включати гармонізацію національного регуляторного режиму з регуляторним режимом ЄС, концентрацію зусиль на вирішенні обмеженої кількості «експортних» проблем і технічне регулювання [15].

До основних проблем, на думку експертів, з якими стикаються українські експортери при виході на ринок ЄС, є [16; 17]: європейські партнери не готові стражда-

ти від зриву постачання товарів і послуг, недотримання термінів і порушеної комунікації між контрагентами; перед виходом на ринок ЄС необхідно провести ретельний аналіз конкурентного середовища, переваг споживачів, доступних джерел фінансування тощо; потребує посилення система забезпечення безпечності та якості виробництва та обігу харчових продуктів; відсутність доступного фінансування стримує розвиток експорто-орієнтованих компаній; з метою посилення конкурентоспроможності на європейському ринку українським виробникам необхідно досягти того рівня виробничих стандартів, якості продукції, маркетингу та ефективності продажів, який нині діє в ЄС.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дали змогу дійти висновку, що серед ключових пріоритетів у зовнішньоторгівельній сфері з країнами ЄС є необхідність подальшого поглиблення рівня інтегрованості України у систему міжнародної технологічної кооперації; зменшення залежності експортного виробництва від імпорту товарів для проміжного споживання; розширення практики використання заходів експорт-промоушн України на європейських ринках; сприяння експорту, у тому числі за рахунок пільгового кредитування малого та середнього бізнесу.

Оскільки митні тарифи між Україною та ЄС будуть скасовані майже повністю, нетарифні бар'єри залишаються ключовою перешкодою для розвитку торгівлі. Щоб їх подолати, Україна стала на тривалий і складний, але необхідний шлях гармонізації законодавства ЄС, який включає транспонування стандартів ЄС, скасування застарілих радянських норм, зміцнення інституціонального потенціалу та ін. Водночас слід зазначити, що за результатами I кв. 2019 р. 42,7 % експорту України постачалось на ринок ЄС, що означає, що українські товари спроможні конкурувати на цьому ринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями від 25.03.1957 № 994_b06. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
3. Алгоритм експорту. Що потрібно знати українському експортеру // Alexandrov & Partners. URL: <http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/kniga-algorithm-eksportu.pdf>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Протокол 1 – щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва. URL: <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/protokoly/pokhodzhennia-tovariv>
6. Інформація ДФСУ щодо митного оформлення. URL: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed>

7. Taxation and Customs Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation
8. Tariff quota consultation. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp
9. Дідух М. М. Практичний довідник аграрного експортера до ЄС. 2016. 141 с. URL: http://agritrade-ukraine.com/images/ATU/Бібліо/Практичний_довідник.pdf
10. Служба підтримки експорту ЄС. URL: <http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>
11. Політика якості ЄС. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes/index_en.htm
12. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні : кол. моногр. / за ред. М. І. Скрипниченко. Київ, 2015. 544 с.
13. Біла книга Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації / за ред. І. Бураковський, В. Мовчан та ін. Київ, 2016. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2016/White_book_export_UKR_2016.pdf
14. Емерсон М., Мовчан В. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: Що? Чому і Як? Київ, 2016. 255 с. URL: <http://www.3dcftas.eu/uk/publications/key/%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D1%89%D0%BE-%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%96-%D1%8F%D0%BA>
15. Бураковський І. Український експорт: підсумки 2016 року та погляд в майбутнє. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=5503>
16. Центр підтримки експортерів Постійного представництва України при Європейському Союзі. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+contact+us>
17. Сизоненко Ю., Холод І. Вихід на ринок ЄС після підписання Угоди про асоціацію: Топ-5 перспектив і Топ-5 викликів для українських експортерів. URL: <http://averlex.com.ua/ua/blog/ygoda-pro-asociaciu-top-5-perspektiv-ta-viklikiv>

REFERENCES

- “Alhorytm eksportu. Shcho potribno znaty ukrainському експортеру” [Export Algorithm. What you need to know about Ukrainian exporter]. Alexandrov & Partners. <http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/kniga-algorithm-eksportu.pdf>
- “Bila knyha. Yak realizovuvaty eksportnyi potentsial Ukrainy za umov hlobalizatsii” [White Paper How to realize the export potential of Ukraine in the conditions of globalization]. http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2016/White_book_export_UKR_2016.pdf
- Burakovskiy, I. “Ukrainskyi eksport: pidsumky 2016 roku ta pohliad v maibutnie” [Ukrainian exports: the results of 2016 and a vision to the future]. <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=5503>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Didukh, M. M. “Praktychnyi dovidnyk aharnoho eksportera do YeS” [Practical guide for an agrarian exporter to the EU]. 2016. http://agritrade-ukraine.com/images/ATU/Бібліо/Практичний_довідник.pdf
- Emerson, M., and Movchan, V. “Pohlyblennia vidnosyn mizh YeS ta Ukrainoiu: Shcho? Chomu i Yak?” [Deeper relations between the EU and Ukraine: What? Why and How?]. <http://www.3dcftas.eu/uk/publications/key/%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D1%89%D0%BE-%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%96-%D1%8F%D0%BA>

%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD-%D0%BC%D1%96%D0%B6-%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D1%89%D0%BE-%D1%87%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D1%96-%D1%8F%D0%BA
"Informatsiia DFSU shchodo mytnoho oformlennia" [Information for DFSU on customs clearance]. <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed>
[Legal Act of Ukraine] (1957). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
[Legal Act of Ukraine] (2014). http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011
Modeli identyfikatsii makroekonomichnykh dysbalansiv v Ukraini [Models of Identification of Macroeconomic Imbalances in Ukraine]. Kyiv, 2015.
"Polityka yakosti Yes" [EU quality policy]. http://ec.europa.eu/agriculture/quality/schemes/index_en.htm
"Protokol 1 - shchodo vyznachennia kontseptsii «pohodzhennia tovariv» i metodiv administratyvnoho spivrobitnytstva"

[Protocol 1 - on the definition of the concept of "origin of goods" and methods of administrative cooperation]. <https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu/protokoly/pohodzhennia-tovariv>
"Sluzhba pidtrymky eksportu Yes" [EU Export Support Service]. <http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>
Syzonenko, Yu., and Kholod, I. "Vykhid na rynek Yes pislia pidpysannia Uhody pro asotsiatsiiu: Top-5 perspektyv i Top-5 vylykiv dlia ukrainskykh eksporteriv" [Access to the EU market after the signing of the Association Agreement: Top 5 Outlook and Top 5 Challenges for Ukrainian Exporters]. <http://averlex.com.ua/ua/blog/ygoda-pro-asociaciu-top-5-perspektiv-ta-viklikiv>
"Tariff quota consultation". https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp
"Taxation and Customs Union". https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation
Tsentri pidtrymky eksporteriv Postiinoho predstavnytstva Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi. <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine++EU+export-import+helpdesk+/contact+us>